

Katsauksia tulevaisuuteen

■ Riitta Mustonen

Vuonna 2009 maamme julkinen tutkimusrahoitus oli 1,9 miljardia euroa. Tästä opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) osuus oli 44 % ja työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) 38 %. Kun mukaan otetaan maa- ja metsätalousministeriö (MMM) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM), koossa on 93 % maamme julkisesta tutkimuspanoksesta.

Valtioneuvoston pyynnöstä ministeriöimme ovat tuottaneet näkemyksiä oman hallinnon alansa keskeisistä haasteista. Nämä tulevaisuuskaitsaukset toimitetaan vaaleihin valmistautuville puolueille. Kaikki ministeriöt näkevät toimialansa merkityksen kasvavan, mutta millaisen roolin ne antavat tutkimukselle?

OKM ja TEM korostavat tutkimusta erilaisin painotuksin. MMM:nkin katsauksesta löytää useita tutkimuspoliittisia linjauksia. MMM panostaa infrastruktuureihin ja koordinoi tutkimuslaitoksiaan Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) kehityksessä. Myös EU:n ohjelmarahoitusta käsitellään. Metsäklusterin tutkimustyön uskotaan lisääntyvän (mm. osaamisen keskittyminen, SHOK). Omiin tutkimuslaitosten rooli tietoperustan luojana näkyy STM:nkin katsauksessa, mutta lähes ainoa STM:n tutkimus ja kehitys (t&k) -linjaus on alalle luotava asiantuntijalaitosten konsortio ja ”sektoritutkimuksen uudistaminen”.

Ministeriöt eivät juuri kiinnitä huomiota siihen, että tutkimuksen tekeminen on muuttunut entistäkin vaativammaksi ja haastavammaksi. Menetelmät ovat kehittyneet, tutkimus on tieteen rajat ylittävää, kansainvälisyys on arkipäivää jne. OKM toki muistuttaa sähköisestä tiedonvälityksestä. Myös kilpailu lahjakkaista nuorista on kiristymässä.

Sekä OKM että TEM rakentavat tietoyhteiskuntaa. OKM puhuu koulutuksesta, yliopistois-

ta ja tutkimusympäristöistä, kun TEM käsittelee yrityksiä ja niiden arvoverkkoja ja sitoo kaiken innovaatiojärjestelmään. Lähtökohta on luotavainen: meillä on maailman kärjessä oleva koulutus- ja osaamistaso ja innovaatiojärjestelmämme kuuluu maailman parhaisiin. Kansallinen tutkimuspanoksemme tulee pitää 4 %:n bkt-tasolla, TEM ottaa kantaa myös julkisen t&k-panoksen suuruuteen (1,3 %). Näihin haastaviin tavoitteisiin voi yhtyä.

TEM:n mukaan elinkeinopolitiikka on pitkälti innovaatiopolitiikkaa. Suomen tulee vahvistaa koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden keskinäistä yhteyttä sekä tutkimuksen kansainvälistymistä ja kytkentää elinkeinotoimintaan. OKM:kin lähtee kansallisesta ja alueellisesta kilpailukyvyistä sekä muistuttaa ”tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiojärjestelmämme” (TKI) olevan uudessa tilanteessa. Ministeriöt näkevät korkeakoulujärjestelmässämme ja tutkimuksen painotuksissa runsaasti tehostamismahdollisuuksia. OKM:n mukaan on perustettava taideyliopisto sekä luotava edellytyksiä kansainvälisesti vertaillen korkealaatuiseen ja yhteiskunnan tietotarpeisiin vastaavan tiedon tuottamiselle. OKM kiinnittää myös huomiota perustutkimuksen ja tutkimuksen infrastruktuurien rahoitukseen. Koulutuksen ja tieteen voimavaroja halutaan vahvistaa ja samalla terävöittää ”tutkimus-, kehitys- ja innovaatiojärjestelmän” ohjausta.

OKM pitää kansainvälisyyden lisäämistä tärkeänä tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden keinona. TEM:lle kansainvälisyys on ehkä enemmän samaa kuin yritysten toimintaympäristö. Molemmat patistelevat omien kohderyhmiensä (yliopistot ja yritykset) kansainvälistymisstrategioiden toimeenpanoa. Strategiat ovat

siis ajantasaiset ja sijoitus kansainvälisyyteen nähdään kannattavaksi – mitä se molemmista näkökulmista varmasti onkin.

OKM haluaa lisätä ulkomaista t&k-rahoitusta ja suomalaisten osallistumista kansainvälisiin tutkimusinfrastruktuureihin. OKM esittää myös kansallisen tutkijanliikkuvuusohjelman laatimista. Suomen halutaan vahvistavan rooliaan EU:n ja muiden globaalien toimijoiden koulutus- ja tutkimuspolitiikassa. Näihin lausumiin on helppoa yhtyä.

Eurooppalaisten tiedepoliittisten yhteisöjen taholta on esitetty lukuisia aloitteita yhteisestä ohjelmasuunnittelusta, tutkimusinfrastruktuu-

reista tai tutkijan urasta. Tässä yhteydessä nostetaan tutkimuksen kohteiksi ihmiskunnan suuret haasteet (ilmastonmuutos, energian ja ruuan riittävyys jne.). Suomessa onkin nyt syytä linjata, minkä roolin otamme tällaisiin haasteisiin vastaamisessa, millaisin panostuksin ja missä määrin se tehdään sitoutumalla kansainvälisiin ohjelmiin. Tätä pohditaan muissakin Euroopan maissa, esimerkiksi Ranskassa ja Saksassa. Kysymys on kansallinen mutta samalla eurooppalainen. Siihen ei voi jättää vastaamatta.

Kirjoittaja on Suomen Akatemian ylijohtaja.